

**Coimisiún na Scrúduithe Stáit
State Examinations Commission**

LEAVING CERTIFICATE EXAMINATION, 2016

**CZECH
HIGHER LEVEL**

**Monday, 20 June
09:30 - 12:30**

Přečtěte si pozorně celý text a odpovězte na otázky ve všech třech částech. Odpovězte vlastními slovy a pouze na základě textu. Všechny otázky musí být zodpovězeny v českém jazyce.

Část 1**[30 bodů]**

Recept od čtyř režisérů. Jak vyrobit legendární pohádku?

1. Vánoce bez pohádek by nebyly úplné. Každý rok tak o diváckou přízeň soupeří naprosté evergreeny s několika novinkami. Jen málokterá z nich si ale získá srdce diváků natolik, aby se na televizní obrazovky dostávala pravidelně i v dalších letech. Pokoušeli se o to mnozí režiséři, ale jen několik současných tvůrců se pyšní tím, že se jejich dílo může alespoň částečně pustit do křížku s konkurencí ráže Pyšné princezny nebo Tří oříšků pro Popelku.
2. Jedním z nich je Zdeněk Zelenka, jehož Nesmrtelnou tetu v roce 1993 zhlédlo v kinech téměř 600 tisíc diváků a v čase vánočním se reprizuje dodnes. „Měl jsem to štěstí, že mě učil klasik pohádek Bořivoj Zeman. A ten na otázku, co by měla mít správná česká filmová pohádka, odpověděl, že písničku, kytičku a babičku,“ říká Zelenka a upřesňuje, co je tím míněno. Babička rovná se dávka moudrého ponaučení, kytička značí typickou českou poetičnost a písnička je pro dobrou náladu.
3. Pohádku Zdeněk Zelenka vnímá jako rodinný film, byť je primárně určený dětem. To znamená, že je žádoucí srozumitelný děj a jasně definované zlo a dobro, které nakonec pochopitelně zvítězí. K tomu je nezbytná porce typického českého humoru. A chybět nesmí ani láska. Bez dvojice, která se do sebe zamiluje, překonává nástrahy a útrapy osudu a nakonec se vezme, by klasická česká pohádka nefungovala.
4. Pokud jde o herecké obsazení, žádoucí jsou dle Zdeňka Zelenky prvotřídní herci, které většinou ani není těžké pro roli získat. „Zahrát si hloupého, nebo naopak chytrého krále, případně úskočného rádce, po tom každý rád skočí. Když se pohádka povede, zůstane v ní herec zachován navěky,“ vysvětluje. „Jsou to typická klišé, ale když je naplníte, většinou to vyjde,“ potvrzuje Zelenka. Vzápětí však dodává, že ač to zní velmi jednoduše, natočit dobrou filmovou pohádku je jeden z nejtěžších a nejdražších úkolů. Sám momentálně adaptuje Křesadlo od Hanse Christiana Andersena, takže brzy zase půjde s kůží na trh.
5. Poněkud skeptičtější stanovisko zastává Jiří Strach, režisér úspěšného Anděla Páně. Recept na úspěšnou pohádku podle něj prakticky neexistuje. „Myslím, že takový soupis ingrediencí by byl sřeženějším tajemstvím než návod na Becherovku,“ směje se. A tak diváci

rok co rok zažívají zklamání u novinek, srovnávají je s klasikou a moderní pokusy často prohrávají. Jen sem tam se objeví výjimka.

6. Jiří Strach soudí, že český divák se u pohádky chce především bavit a na baladické a vážně podané podívané nemá náladu. „Je to zkrátka ten Švejk¹ v naší povaze. Humor ale nesmí být tlačенý, nesmí být příliš intelektuální a měl by mít v dobrém slova smyslu úsměvnou naivitu. Navíc je potřeba ho rozdělit tak, aby některé vtípky mířily na děti a jiné byly jen pro dospělé. Povede-li se najít chytrý dvojsmysl, tím lépe.“ Další přísadou je pak podle mladého režiséra laskavost. Pohádka by prý měla hladit, nikoliv drásat. Nejde o detektivku, ale o jasně danou šachovou partii, u níž známe dopředu konec.

7. Specifickým tvůrcem české pohádky je Zdeněk Troška. Není sporu o tom, že jeho pohádky jsou oblíbené, v kinech hojně navštěvované a v televizi sledované. Na druhé straně ale často bývá zmiňováno, že třeba právě jeho Princezna ze mlejna trpí infantilní ušišlaností a za všech okolností pozitivní přístup k věci a důraz na výpravnost hraničí až s podbízivostí. „Dobrá pohádka by měla být typicky česká. To znamená poeticky laskavá, úsměvná, humorná. Klasicky komponovaná, výpravná, s krásnými lidmi v krásném prostředí, s krásnou hudbou a písničkou. Zkrátka pohlazení po duši,“ téměř se zasní Troška. Při přípravě pohádky dbá dle vlastních slov především na nosný, zajímavý příběh a odpovídající ztvárnění. Podle něj se s originalitou v pohádkovém žánru příliš uspět nedá. Prakticky všechny nosné zápletky už byly vytěženy, důležité je podle jeho slov upoutat divákovu pozornost originálním vizuálním zpracováním.

8. První pohádka – a hned naprostá klasika, podle níž se poměřují díla následující. Takový kousek se v roce 1973 povedl žijícímu klasikovi Václavu Vorlíčkovi filmem Tři oříšky pro Popelku. Film se statusem kultu, v Německu letos na Vánoce běží na šestnácti kanálech a milují ho i v arabských zemích. Popelku tam pro její ráznou povahu berou jako svého druhu revolucionářku. I to je jeden z mnoha půvabů této klasiky – titulní hrdinka je originální a pohádkově netradiční. Není to žádná pasivní „fňukna“, která čeká, až jí všechno spadne do klína. Svého prince si do značné míry vybojuje sama. Jak pragmaticky poznamenává Václav Vorlíček, nenechá si prostě „srát na hlavu“.

9. „Velmi záleží na způsobu, jakým příběh podáváte. Musíte mít na paměti, že vyprávíte opravdu pro všechny, tedy i pro babičku, která do kina vezme vnoučata. Ty vnímají jinak než dospělý divák, ale já musím příběh prezentovat tak, aby se nikdo nenudil,“ vysvětluje režisér a zdůrazňuje, že není dobré podceňovat fantazii a pozornost dětského diváka. Ten si často všimá i maličkostí a případných chybiček, které by dospělý přehlédl. Pohádka prostě není žádné Teletubbies.

10. I z toho důvodu se Vorlíček ve svých pohádkách vyvaroval jakéhokoliv podbízení se. Sám říká, že vidí-li pohádku, která se snaží zalíbit přehnanou cukernatostí a pitvořením se, bývá mu za všechny zúčastněné stydno. Jako vyznavač britsky rezervovanějšího a suššího

¹ Švejk je hlavní postava komického románu Jaroslava Haška, napsaného ve 20. století.

humoru tento postup částečně aplikoval i ve svých filmech pro děti. A hlavně měl vždy všechno do detailu promyšleno. „Stalo se mi, že za mnou přišel herec, že má nápad, co udělat v nějaké scéně. Já to ale odmítl. Lidi za kamerou by se sice zasmáli, ale v kinech by to propadlo a poškodilo další děj. Později by se nám to vymstilo a byli bychom za blbce. On viděl jen tuhle situaci, já ale měl v hlavě film jako celek.“

11. Snad i proto se Vorlíčkovy staré pohádky pořád reprízuji a jejich obliba neutuchá. Překvapuje to i jejich tvůrce. I když připouští, že je to do značné míry zapříčiněno tím, že se v nich vystříhal jakýchkoliv dobových narážek na aktuální dění, které by stejně za pár let ztratily platnost, a soustředil se na příběh samotný. „Vycházel jsem z obecného života a inspiroval se odkazem velkého vypravěče Shakespeara, který je dneska aktuální stejně jako ve své době.“
(Jiří Göth, upraveno podle *lidovky.cz*)

1. Vysvětlete vlastními slovy: [5 bodů]
 - a) klišé
 - b) ingredience
 - c) „chytrý dvojsmysl“
 - d) „pustit do křížku“
 - e) „půjde s kůží na trh“
2. Vysvětlete na základě textu, co podle režiséra Zelenky musí obsahovat správná pohádka, a co tím má na mysli. [5 bodů]
3. Popište na základě textu typický český humor, který je možné najít v pohádkách. [5 bodů]
4. Vysvětlete na základě textu názor režiséra Trošky, že „s originalitou se v pohádkovém žánru příliš uspět nedá“. [5 bodů]
5. Vysvětlete na základě textu a vlastními slovy, proč pohádka „Tři oříšky pro Popelku“ zůstává tak populární. [5 bodů]
6. „Pohádka prostě není žádné Teletubbies.“ (odst. 9) - vyjádřete vlastní názor na toto tvrzení. [5 bodů]

Část 2 [30 bodů]

Napište komentář o 100-150 slovech, ve kterém na základě textu vysvětlíte, jak musí přemýšlet režisér úspěšné pohádky.

Část 3 [40 bodů]

Napište esej (minimum 300 slov) na jedno z následujících témat:

1. Jestliže chcete, aby vaše děti byly chytré, čtěte jim pohádky. (Albert Einstein)
2. Svět může být pořádně zlé místo, jestliže nebudeme společně pracovat na tom, aby byl více spravedlivý, více demokratický a více udržitelný.
(Fintan O'Toole: *The Irish Times*, 22.02.2016)